

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

254

Inwestycje finansowe i ubezpieczenia – tendencje światowe a rynek polski

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Wanda Ronka-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Diarmuid Bradley, Jan Czekaj, Marek Gruszczyński, Jacek Lisowski, Paweł Miłobędzki,
Włodzimierz Szkutnik, Mirosław Szreder, Adam Szyszka, Waldemar Tarczyński,
Stanisław Wieteska, Tomasz Wiśniewski

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-293-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Barbara Będowska-Sójka: Zastosowanie zmienności zrealizowanej i modeli typu ARCH w wyznaczaniu wartości zagrożonej	11
Jacek Bialek: Zastosowanie statystycznych indeksów łańcuchowych do oceny przeciętnego zwrotu grupy OFE	23
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz: Zastosowanie modelu logitowego i modelu regresji Coxa w analizie zmian cen akcji spółek giełdowych w wyniku kryzysu finansowego	33
Katarzyna Byrka-Kita: Premia z tytułu kontroli na polskim rynku kapitałowym – wyniki badań	42
Krzysztof Echaust: Analiza przekroczeń wysokości depozytów zabezpieczających na podstawie kontraktów futures notowanych na GPW w Warszawie.	52
Magdalena Frasyniuk-Pietrzyk, Radosław Pietrzyk: Rentowność inwestycji na rynku regulowanym i w alternatywnym systemie obrotu w Polsce	61
Daniel Iskra: Wartość zagrożona instrumentu finansowego szacowana przedziałowo	74
Bogna Janik: Analiza stóp zwrotu z inwestycji w indeksy akcji spółek społecznie odpowiedzialnych	83
Paweł Kliber: Niestacjonarność aktywności transakcyjnej na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie	93
Krzysztof Kowalke: Ocena przydatności rekomendacji giełdowych opartych na metodzie DCF na przykładzie spółek budowlanych	103
Mieczysław Kowerski: Modele selekcji próby stóp dywidend spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie	113
Dominik Krężolek: Granica efektywności portfeli inwestycyjnych a indeks ogona rozkładu stopy zwrotu – analiza empiryczna na przykładzie GPW w Warszawie	124
Monika Kubik-Kwiatkowska: Znaczenie raportów finansowych dla wyceny spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA	133
Agnieszka Majewska: Wycena opcji menedżerskich – wybrane problemy ...	142
Sebastian Majewski: Pomiar nastroju inwestycyjnego jako metoda wspomagająca strategię inwestycyjne	152
Piotr Manikowski: Cykle ubezpieczeniowe w Europie Środkowej	162

Artur Mikulec: Metody oceny wyników inwestycyjnych przy braku normalności rozkładu stóp zwrotu	171
Joanna Olbryś: Tarcie w procesach transakcyjnych i jego konsekwencje	181
Andrzej Paliński: Spłata zadłużenia kredytowego w ujęciu teoriogrowym ...	190
Monika Papież, Stanisław Wanat: Modele autoregresji i wektorowej autoregresji w prognozowaniu podstawowych zmiennych charakteryzujących rynek ubezpieczeń działu II	199
Daniel Papla: Przykład zastosowania metod analizy wielowymiarowej w analizie zarażania rynków finansowych	209
Tomasz Pisula: Zastosowanie sztucznych sieci neuronowych do prognozowania upadłości przedsiębiorstw	219
Agnieszka Przybylska-Mazur: Wybrane reguły nastawione na cel a prognozowanie wskaźnika inflacji	235
Paweł Siarka: Wykorzystanie modeli scoringowych w bankowości komercyjnej.....	246
Rafał Siedlecki: Struktura kapitału w cyklu życia przedsiębiorstwa	262
Anna Sroczyńska-Baron: Wybór portfela akcji z wykorzystaniem narzędzi teorii gier.....	271
Michał Stachura, Barbara Wodecka: Zastosowania kopuli niesymetrycznych w modelowaniu ekonomicznym	281
Michał Stachura, Barbara Wodecka: Zastosowanie estymatora k -to-rekordowego do szacowania wartości narażonej na ryzyko	289
Piotr Staszkiwicz: Multi entry framework for financial and risk reporting...	298
Anna Szymańska: Czynniki decydujące o wyborze ubezpieczyciela w przypadku ubezpieczeń komunikacyjnych AC.....	310
Sławomir Śmiech, Wojciech Zysk: Oceny ratingowe jako element konkurencyjności wybranych systemów gospodarczych – weryfikacja na przykładzie agencji Fitch.....	323
Rafał Tuzimek: Wpływ wypłat dywidendy na wartość akcji spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie	333
Jacek Welc: Rewersja do średniej dynamiki przychodów oraz rentowności spółek a zmiany relatywnej dynamiki zysków	347
Ryszard Węgrzyn: Zastosowanie delty „wolnej od modelu” w hedgingu opcyjnym	356
Stanisław Wieteska: Wyładowania atmosferyczne jako element ryzyka w ubezpieczeniach majątkowo-osobowych w polskim obszarze klimatycznym.....	367
Alicja Wolny-Dominiak: Modelowanie liczby szkód w ubezpieczeniach komunikacyjnych w przypadku występowania dużej liczby zer.....	381

Summaries

Barbara Będowska-Sójka: Modeling value-at-risk when realized volatility and ARCH-type models are used.....	22
Jacek Bialek: The application of chain indices to evaluate the average rate of return of a group of Open Pension Funds.....	32
Beata Bieszk-Stolorz, Iwona Markowicz: The application of the logit model and the Cox regression model in the analysis of financial crisis related price changes of listed companies' shares	41
Katarzyna Byrka-Kita: Control premium on Polish capital market – empirical evidence	51
Krzysztof Echaust: Analysis of margin exceedances on the basis of futures contracts quoted on the Warsaw Stock Exchange.....	60
Magdalena Frasyniuk-Pietrzyk, Radosław Pietrzyk: Return on investment on a regulated market and multilateral trading facility in Poland	73
Daniel Iskra: Confidence interval for Value at Risk.....	82
Bogna Janik: Analysis of rates of return on investments in equity SRI indices	92
Paweł Kliber: Non-stationarity in transaction activity on the Warsaw Stock Exchange.....	102
Krzysztof Kowalke: Assessment of the usefulness of Stock Exchange recommendations based on the DCF method on the example of construction companies.....	112
Mieczysław Kowerski: The sample selection models of dividend yield of companies quoted on the Warsaw Stock Exchange.....	123
Dominik Krężolek: The efficient frontier of investment portfolios and the tail index of distribution of returns – an empirical analysis on the WSE	132
Monika Kubik-Kwiatkowska: Value relevance of financial reporting on the Warsaw Stock Exchange.....	141
Agnieszka Majewska: The value of employee stock options – selected problems.....	151
Sebastian Majewski: Measuring of investment sentiment as a method of supporting investment strategies.....	161
Piotr Manikowski: Insurance cycles in Central Europe.....	170
Artur Mikulec: Investment performance evaluation methods in the absence of normality of the rates of return.....	180
Joanna Olbryś: Friction in trading processes and its implications	189
Andrzej Paliński: The game theoretic approach to bank credit repayment....	198
Monika Papież, Stanisław Wanat: The application of autoregressive models and vector autoregressive models in forecasting basic variables on the non-life insurance market	208

Daniel Papla: Example of using multidimensional methods in analyzing the contagion on the financial markets	218
Tomasz Pisula: Application of artificial neural networks for forecasting corporate bankruptcy	234
Agnieszka Przybylska-Mazur: Selected targeting rules and forecasting inflation rate	245
Paweł Siarka: The use of scoring models in commercial banking.....	261
Rafał Siedlecki: The structure of capital in the company life cycle	270
Anna Sroczyńska-Baron: The choice of shares portfolio based on the theory of games.....	280
Michał Stachura, Barbara Wodecka: Asymmetric copulas applications in economic modelling.....	288
Michał Stachura, Barbara Wodecka: Value-at-Risk estimation using ‘ <i>k</i> -th record’ estimator	297
Piotr Staszewicz: Zapis poczwórny jako mechanizm pozwalający na integrację sprawozdawczości finansowej i ostrożnościowej	309
Anna Szymańska: Factors determining a choice of an insurer in case of motor hull insurance	322
Sławomir Śmiech, Wojciech Zysk: Assessments of rating as part of competitiveness of selected economies – verification on the example of Fitch agency	332
Rafał Tuzimek: Effect of dividend payments on the value of shares listed on the Warsaw Stock Exchange	346
Jacek Welc: Impact of mean-reversion of sales growth and profitability on the relative growth of corporate earnings	355
Ryszard Węgrzyn: Application of model free delta to option hedging	366
Stanisław Wieteska: Lightning as an element of risk in non-life insurance in the Polish area of climate.....	380
Alicja Wolny-Dominiak: Zero-inflated claim count modeling in automobile insurance. Case Study	390

Alicja Wolny-Dominiak

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

MODELOWANIE LICZBY SZKÓD W UBEZPIECZENIACH KOMUNIKACYJNYCH W PRZYPADKU WYSTĘPOWANIA DUŻEJ LICZBY ZER

Streszczenie: Istotnym problemem w procesie taryfikacji oraz klasyfikacji polis w portfelu polis jest modelowanie liczby szkód. Portfele ubezpieczeniowe charakteryzują się tym, iż dla znacznej liczby polis nie występuje żadna szkoda. Zatem zmienna licznikowa będąca liczbą szkód dla polis przyjmuje istotnie dużą liczbę zer (*Zero-Inflated (ZI) effect*), co powoduje, że klasyczna regresja Poissona nie daje zadowalających wyników. W pracy przedstawiono zmodyfikowaną regresję Poissona uwzględniającą efekt ZI. W tego typu regresji występuje „podwójny” problem doboru zmiennych do modelu. Jeden zbiór zmiennych niezależnych wpływa na liczbę szkód, natomiast drugi zbiór zmiennych (może być ten sam) wpływa na wystąpienie zerowej szkody. W pracy przedstawiono procedurę wyboru obu zbiorów zmiennych niezależnych w procesie szacowania liczby szkód.

Słowa kluczowe: liczba szkód, regresja Poissona, ZIP, ZINB.

1. Wstęp

Jednym z problemów występujących w analizie danych ubezpieczeniowych jest modelowanie liczby szkód występujących w danym portfelu polis z zastosowaniem regresji przy założeniu rozkładu Poissona. Jednak portfele ubezpieczeniowe charakteryzują się tym, iż dla wielu polis w okresie ubezpieczenia nie wystąpiła żadna szkoda. Oznacza to, iż dane zawierają dużą liczbę zer, co powoduje, że klasyczna regresja Poissona nie daje zadowalających wyników. W pierwszej części pracy przedstawiono regresję Poissona dla zmiennej licznikowej oraz zmodyfikowaną wersję regresji Poissona uwzględniającą sytuację występowania dużej liczby zer w danych (ZIP). W drugiej części pracy przeprowadzono przykład empiryczny, w którym zastosowano i porównano modele Poissona oraz ZIP do portfela ubezpieczeń komunikacyjnych, a szczególnie procedurę wyboru zbioru zmiennych wpływających na zmienną zależną, czyli liczbę szkód, oraz zbioru zmiennych wpływających na wystąpienie zerowej szkody w portfelu polis. Jako kryterium wyboru układu zmiennych zależnych w obu zbiorach przyjęto kryterium Akaika AIC.

2. Modele regresji z licznikową zmienną objaśnianą typu ZI

W tej części pracy przedstawione zostaną modele regresji, w których zmienną zależną jest zmienna licznikowa przyjmująca wartości całkowite nieujemne oraz występuje duża liczba wartości zerowych (*Zero-Inflated – ZI*). W ubezpieczeniach majątkowych modele takie mają zastosowanie przede wszystkim w modelowaniu oraz prognozowaniu liczby szkód. Stosowany jest najczęściej model regresji Poissona, w którym przyjmuje się założenie, iż zmienna objaśniana Y ma rozkład Poissona $Y \sim Pois(\lambda)$ warunkowany wartościami zmiennych objaśniających [Denuit i in. 2007]:

$$P(Y_i = y_i) = \frac{e^{-\lambda_i} \lambda_i^{y_i}}{y_i!}, \quad i = 1, \dots, n.$$

W powyższym wzorze Y_i oznacza liczbę szkód dla i -tej osoby ubezpieczonej. Parametr λ_i uzależniony jest od pewnych zmiennych zależnych X_j , $j = 1, \dots, k$ charakteryzujących ubezpieczonego oraz pojazd, którego dotyczy ubezpieczenie, np. płci, wieku, pojemności silnika samochodu. Najczęściej przyjmowana jest logarytmiczna funkcja połączenia:

$$\ln \lambda_i = \sum_{j=1}^k \beta_{ji} X_{ji}.$$

Przechodząc do wartości oczekiwanej, mamy:

$$\lambda_i = \mu_i = e^{\sum_{j=1}^k \beta_{ji} X_{ji}}.$$

Zatem widać, iż dla każdej kombinacji zmiennych objaśniających uzyskiwana jest zawsze dodatnia oczekiwana liczba szkód. W modelu przyjmuje się założenia, że zmienna Y ma rozkład Poissona, średnia wartość zmiennej jest równa wariancji oraz y_1, \dots, y_n są niezależne o stałej wariancji.

Parametr λ_i może być wykorzystywany do rangowania polis ze względu na liczbę szkód. Jednak niezbędna jest korekta tego parametru wskaźnikiem czasu ekspozycji na ryzyko dla i -tej polisy d_i , który pokazuje najczęściej w przypadku ubezpieczeń majątkowych, jaką część badanego okresu obejmowała polisa:

$$\lambda_i = d_i e^{\beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_{ji}}.$$

Powyższy model nie uwzględnia przypadku, w którym zmienna licznikowa przyjmuje dużą liczbę wartości zerowych. Taka sytuacja występuje często w przy-

padku modelowania liczby szkód. Analizując portfele ryzyka, można zauważyć, że dla wielu polis nie wystąpiła żadna szkoda, natomiast w przypadku wystąpienia szkód są to jedna, dwie, trzy i rzadko więcej. Dlatego w przypadku analizy liczby szkód w zakładzie ubezpieczeń zasadniejsze wydaje się stosowanie zmodyfikowanej regresji Poissona, gdzie uwzględnia się dużą liczbę wartości zerowych w danych zwanej modelem ZIP (*Zero-Inflated Poisson*). W modelu ZIP niezależne zmienne Y_i przyjmują wartości zerowe: $Y_i \sim 0$ z prawdopodobieństwem ϖ_i lub wartości z rozkładu Poissona: $Y_i \sim Pois(\lambda_i)$ z prawdopodobieństwem $1 - \varpi_i$, co można zapisać następująco [Lambert 1992]:

$$P(Y_i = y_i) = \begin{cases} \varpi_i + (1 - \varpi_i)e^{-\lambda_i}, & y_i = 0 \\ (1 - \varpi_i) \frac{e^{(-\lambda_i)\lambda_i^{y_i}}}{y_i!}, & y_i > 0 \end{cases}, \quad i = 1, \dots, n.$$

Zatem w modelu ZIP występują dwa parametry: λ_i oraz ϖ_i . Oba parametry, podobnie jak w przypadku regresji Poissona, połączone są ze zmiennymi objaśniającymi następującymi funkcjami połączeń:

$$\ln\left(\frac{\varpi_i}{1 - \varpi_i}\right) = \sum_{j=1}^l \gamma_{ji} Z_{ji},$$

$$\ln \lambda_i = \sum_{j=1}^k \beta_{ji} X_{ji},$$

gdzie Z_1, \dots, Z_l są zmiennymi zależnymi dla równania pierwszego, natomiast X_1, \dots, X_k zmiennymi dla równania drugiego. Oczekiwana liczba szkód oraz wariancja liczby szkód i -tej polisy w modelu ZIP wynosi:

$$E(Y_i) = \mu_i(1 - \varpi_i),$$

$$D(Y_i) = (1 - \varpi_i)(\mu_i + \varpi_i \mu_i^2).$$

Podobnie jak w przypadku regresji Poissona w modelu ZIP zakłada się, iż średnia liczba szkód jest równa wariancji. W przypadku, gdy wariancja jest wyższa od średniej, występuje problem nadmiernej dyspersji, który często charakteryzuje zmienne licznikowe. Powoduje on, iż statystyki χ^2 testujące istotność parametrów strukturalnych modelu są przeszacowane, natomiast nie zmienia zgodności estymatorów parametrów. W celu uniknięcia nadmiernej dyspersji można zastosować skorygowane błędy standardowe lub przejść do modelu, w którym wprowadzany jest rozkład negatywny dwumodalny [Kopczewska i in. 2009]. Model ten oznaczany jest najczęściej ZINB (*Zero-Inflated Negative Binomial*):

$$P(Y_i = y_i) = \begin{cases} \varpi_i + (1 - \varpi_i)(1 + \alpha\lambda_i^c)^{-\frac{\lambda_i^{1-c}}{\alpha}}, & y_i = 0 \\ (1 - \varpi_i) \frac{\Gamma(y_i + \frac{\lambda_i^{1-c}}{\alpha})}{y_i! \Gamma(\frac{\lambda_i^{1-c}}{\alpha})} (1 + \alpha\lambda_i^c)^{-\frac{\lambda_i^{1-c}}{\alpha}} (1 + \frac{\lambda_i^{1-c}}{\alpha})^{-y_i}, & y_i > 0 \end{cases},$$

gdzie $\alpha \geq 0$ jest parametrem dyspersji. W przypadku, gdy $\alpha \rightarrow 0$, model ZINB sprowadza się do modelu ZIP (bez nadmiernego rozproszenia).

3. Przykład empiryczny

Proces modelowania i prognozowania liczby szkód w zakładzie ubezpieczeń przeprowadzono z wykorzystaniem bazy danych szkód komunikacyjnych (*third party motor insurance claims*) zaczerpniętej z pozycji [de Jong, Heller 2008] http://www.acst.mq.edu.au/research/books/GLMsforInsuranceData/data_sets. Baza danych zawiera następujące zmienne uwzględnione w modelu:

a. Zmienna objaśniana licznikowa:

numclaims – liczba szkód.

b. Zmienne objaśniające:

veh_body – kształt samochodu,

veh_age – wiek pojazdu: 1 (najmłodszy), 2, 3, 4,

gender – płeć kierowcy: 0 (kobieta), 1,

agecat – wiek kierowcy: 1 (najmłodszy), 2, 3, 4, 5, 6.

c. Czas ekspozycji na ryzyko (mierzony w okresie trwania polisy w stosunku do całego okresu uwzględnianego w bazie):

d_i – wartości z przedziału $[0,1]$.

Obliczenia wykonano w programie komputerowym R.

Rozkład liczby szkód w analizowanym portfelu przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Rozkład liczby szkód

Liczba szkód	Liczba polis	Częstość	Średni czas ekspozycji na ryzyko
0	63 232	93,19%	0,45
1	4 333	6,39%	0,6
2	271	0,40%	0,71
3	18	0,03%	0,7
4	2	0,00%	0,88

Źródło: opracowanie własne.

Widać, iż liczba szkód charakteryzuje się bardzo dużą liczbą zer, gdzie 93% polis nie wygenerowało żadnej szkody w portfelu. Wartość wariancji przewyższa wartość średniej i indeks nadmiernej dyspersji jest na poziomie:

$$O = \frac{\text{wariancja} - \text{średnia}}{\text{średnia}} = 0,0063,$$

co oznacza słaby efekt nadmiernej dyspersji w portfelu. Do modelowania liczby szkód zastosowano w pierwszej kolejności regresję Poissona. W modelu P1 badano wpływ poszczególnych zmiennych na liczbę szkód:

$$\ln \lambda = \beta_0 + \beta_1 \text{veh_body} + \beta_2 \text{veh_age} + \beta_3 \text{gender} + \beta_4 \text{agecat}.$$

Model szacowano, wykorzystując funkcję `glm()` {stats}, przyjmując rozkład Poissona dla liczby szkód. W pierwszej kolejności zbadano istotność poszczególnych zmiennych na liczbę szkód (tab. 2).

Tabela 2. Parametry strukturalne regresji Poissona dla modeli P1

Model P1	$\hat{\beta}_i$	Średni błąd szacunku	p-wartość
Stała	-1,18	0,32	0,00
<i>Veh_body</i>	-0,95	0,39	0,05
<i>Veh_age</i>	-0,04	0,01	0,00
<i>gender</i>	-0,01	0,03	0,79
<i>agecat</i>	-0,08	0,01	0,00

Źródło: obliczenia własne.

W modelu P1 na poziomie istotności 5% zmienna charakteryzująca płeć jest statystycznie nieistotna. Zatem w dalszej analizie zmienna ta została usunięta z modelu. Ponadto pozostałe zmienne nie są skorelowane. Nowy model P2 przyjął postać:

$$\ln \lambda = \beta_0^1 + \beta_1^1 \text{veh_body} + \beta_2^1 \text{veh_age} + \beta_3^1 \text{agecat}.$$

Uzyskano parametry strukturalne przedstawione w tab. 3.

Tabela 3. Parametry strukturalne regresji Poissona dla modelu P2

Realizacje zmiennych w modelu P2	β	e^β	Średni błąd szacunku
1	2	3	4
Stała	-1,35	0,26	0,32
<i>veh_age1</i>	0,00	1,00	–
<i>veh_age2</i>	0,13	1,14	0,04
<i>veh_age3</i>	0,001	1,001	0,04

Tabela 3, cd.

	1	2	3	4
<i>veh_age4</i>		-0,08	0,93	0,04
<i>agecat1</i>		0,00	1,00	-
<i>agecat2</i>		-0,17	0,85	0,05
<i>agecat3</i>		-0,20	0,82	0,05
<i>agecat4</i>		-0,23	0,80	0,05
<i>agecat5</i>		-0,42	0,65	0,06
<i>agecat6</i>		-0,43	0,65	0,07
<i>veh_body_BUS</i>		1,00	1,00	-
<i>veh_body_CONV</i>		-1,75	0,17	0,66
<i>veh_body_COUPE</i>		-0,75	0,47	0,34
<i>veh_body_HBACK</i>		-1,10	0,33	0,32
<i>veh_body_HDTP</i>		-0,87	0,42	0,33
<i>veh_body_MCARA</i>		-0,46	0,63	0,41
<i>veh_body_MIBUS</i>		-1,15	0,32	0,35
<i>veh_body_PANVN</i>		-0,84	0,43	0,34
<i>veh_body_RDSTR</i>		-0,68	0,51	0,66
<i>veh_body_SEDAN</i>		-1,04	0,35	0,32
<i>veh_body_STNWG</i>		-1,00	0,37	0,32
<i>veh_body_TRUCK</i>		-1,04	0,35	0,33
<i>veh_body_UTE</i>		-1,25	0,29	0,32

Źródło: obliczenia własne.

Wszystkie parametry modelu są statystycznie istotne. Również test ilorazu wiarygodności pokazuje, iż model jest w całości statystycznie istotny. W wyniku działania funkcji `lrtest{lmtest}` uzyskano bardzo niski, prawie zerowy poziom *p*-wartości.

Tabela 4. Test ilorazu wiarygodności dla modelu P2

	#Df	LogLik	Df	Chisq	Pr(>Chisq)
Model P1.1	21	-18029,2	NA	NA	NA
Model – tylko stała	1	-18101,5	-20	144,5839	0,000001

Źródło: obliczenia własne.

Kryterium AIC przyjęło wartość na poziomie 36 120. Interpretując uzyskane wyniki, na podstawie wartości parametrów strukturalnych zawartych w tab. 3 można stwierdzić kierunek wpływu zmiany wieku samochodu, wieku kierowcy oraz kształtu samochodu na liczbę szkód na podstawie znaku. Natomiast w celu określenia jednostkowego wpływu zmiennych objaśniających na liczbę szkód wyzna-

czono eksponenty parametrów strukturalnych modelu (w modelu przyjęto logarytmiczną funkcję połączenia).

Powyższe wyniki można wykorzystać do rangowania polis, wyznaczając wartość λ . Ze względu na dużą liczbę polis w bazie w pracy nie został przedstawiony pełny ranking. Można jednak stwierdzić, iż najlepsze polisy uzyskały $\lambda = 0,0271$, natomiast najgorsze $\lambda = 0,2567$. Analizując zmienne taryfikacyjne, można następnie korygować stopy taryfy ze względu na „skłonność” do generowania szkód.

Jako że w analizowanej bazie danych występuje duża liczba polis, dla których nie wystąpiła żadna szkoda, dalej zastosowano modele ZIP. W pierwszym modelu założono, iż estymowane jest równanie drugie, zakładając jednakowe prawdopodobieństwo wystąpienia braku szkody na polisie w całym portfelu. Natomiast w modelu drugim przyjęto, iż w obu równaniach występują te same zmienne objaśniające.

Model ZIP1

$$\ln \lambda^{ZIP1} = \beta_0^{ZIP1} + \beta_1^{ZIP1} veh_body + \beta_2^{ZIP1} veh_age + \beta_3^{ZIP1} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP1}}{1 - \varpi^{ZIP1}}\right) = \gamma_0^{ZIP1}.$$

Model ZIP2

$$\ln \lambda^{ZIP2} = \beta_0^{ZIP2} + \beta_1^{ZIP2} veh_body + \beta_2^{ZIP2} veh_age + \beta_3^{ZIP2} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP2}}{1 - \varpi^{ZIP2}}\right) = \gamma_0^{ZIP2} + \gamma_1^{ZIP2} veh_body + \gamma_2^{ZIP2} veh_age + \gamma_3^{ZIP2} agecat.$$

Model ZIP3

$$\ln \lambda^{ZIP3} = \beta_0^{ZIP3} + \beta_1^{ZIP3} veh_body + \beta_2^{ZIP3} veh_age + \beta_3^{ZIP3} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP3}}{1 - \varpi^{ZIP3}}\right) = \gamma_0^{ZIP3} + \gamma_1^{ZIP3} veh_body.$$

Model ZIP4

$$\ln \lambda^{ZIP4} = \beta_0^{ZIP4} + \beta_1^{ZIP4} veh_body + \beta_2^{ZIP4} veh_age + \beta_3^{ZIP4} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP4}}{1 - \varpi^{ZIP4}}\right) = \gamma_0^{ZIP4} + \gamma_1^{ZIP4} veh_body + \gamma_2^{ZIP4} veh_age.$$

Model ZIP5

$$\ln \lambda^{ZIP5} = \beta_0^{ZIP5} + \beta_1^{ZIP5} veh_body + \beta_2^{ZIP5} veh_age + \beta_3^{ZIP5} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP5}}{1 - \varpi^{ZIP5}}\right) = \gamma_0^{ZIP5} + \gamma_1^{ZIP5} veh_body + \gamma_2^{ZIP5} agecat.$$

Model ZIP6

$$\ln \lambda^{ZIP6} = \beta_0^{ZIP6} + \beta_1^{ZIP6} veh_body + \beta_2^{ZIP6} veh_age + \beta_3^{ZIP6} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP6}}{1-\varpi^{ZIP6}}\right) = \gamma_0^{ZIP6} + \gamma_1^{ZIP6} veh_age + \gamma_2^{ZIP6} agecat.$$

Model ZIP7

$$\ln \lambda^{ZIP7} = \beta_0^{ZIP7} + \beta_1^{ZIP7} veh_body + \beta_2^{ZIP7} veh_age + \beta_3^{ZIP7} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP7}}{1-\varpi^{ZIP7}}\right) = \gamma_0^{ZIP7} + \gamma_2^{ZIP7} veh_age.$$

Model ZIP8

$$\ln \lambda^{ZIP8} = \beta_0^{ZIP8} + \beta_1^{ZIP8} veh_body + \beta_2^{ZIP8} veh_age + \beta_3^{ZIP8} agecat$$

$$\ln\left(\frac{\varpi^{ZIP8}}{1-\varpi^{ZIP8}}\right) = \gamma_0^{ZIP8} + \gamma_3^{ZIP8} agecat.$$

Modele szacowano, wykorzystując funkcję `zeroinfl()` {pscl}. Do wyboru modelu wykorzystano kryterium Akaika AIC.

Tabela 5. Wartości kryterium AIC dla modeli typu ZI

Model	AIC
ZIP1	35 938
ZIP2	35 941
ZIP3	35 952
ZIP4	35 958
ZIP5	35 957
ZIP6	35 958
ZIP7	35 966
ZIP8	35 961

Źródło: obliczenia własne.

Widać, iż wszystkie modele typu ZI osiągają niższy poziom AIC niż model nieuwzględniający masowego występowania wartości zerowej. Minimalną wartość AIC uzyskał model ZIP1, gdzie na wartość szkód wpływają zmienne istotne: *veh_body*, *veh_age*, *agecat*, natomiast liczba zerowych polis jest modelowana wyrazem wolnym. Parametry strukturalne oraz eksponenty parametrów w tym modelu przedstawiono w tab 6.

W celu porangowania polis niezbędne jest wyznaczenie dodatkowego parametru ϖ , który będzie stały dla wszystkich polis. Wynika to z postaci modelu ZIP1, gdzie:

$$\ln\left(\frac{\varpi}{1-\varpi}\right) = -0,27,$$

Tabela 6. Parametry strukturalne modelu ZIP2

Realizacje zmiennych w modelu P2	β^{ZIP1}	$e^{\beta^{ZIP1}}$	Średni błąd szacunku
Stała	-0,79	0,45	0,35
Veh_age1	0,00	1,00	–
Veh_age2	0,13	1,14	0,04
Veh_age3	0,00	1,00	0,04
Veh_age4	-0,08	0,93	0,05
agecat1	0,00	1,00	–
agecat2	-0,16	0,85	0,06
agecat3	-0,20	0,82	0,05
agecat4	-0,23	0,80	0,05
agecat5	-0,42	0,66	0,06
agecat6	-0,43	0,65	0,07
Veh_body_BUS	0,00	1,00	–
Veh_body_CONVT	-1,75	0,17	0,68
Veh_body_COUPE	-0,74	0,48	0,36
Veh_body_HBACK	-1,09	0,33	0,34
Veh_body_HDTP	-0,88	0,42	0,35
Veh_body_MCARA	-0,47	0,62	0,43
Veh_body_MIBUS	-1,15	0,32	0,37
Veh_body_PANVN	-0,83	0,43	0,36
Veh_body_RDSTR	-0,65	0,52	0,69
Veh_body_SEDAN	-1,04	0,35	0,34
Veh_body_STNWG	-0,99	0,37	0,34
Veh_body_TRUCK	-1,04	0,35	0,35
Veh_body_UTE	-1,24	0,29	0,35
	γ^{ZIP1}	$e^{\gamma^{ZIP1}}$	Średni błąd szacunku
Stała	-0,27	0,76	0,12

Źródło: obliczenia własne.

dając parametr $\varpi = 0,43$. Podobnie jak dla modelu P2 stworzono ranking polis, gdzie najlepsze polisy uzyskały $\tilde{\lambda} = 0,027$, natomiast najgorsze $\tilde{\lambda} = 0,2941$.

4. Podsumowanie

W pracy przedstawiono zmodyfikowaną regresję Poissona w przypadku, gdy w danych występuje duża liczba zer dla zmiennej licznikowej, i jej porównanie z klasycz-

ną regresją Poissona. W analizowanym przykładzie model ZIP przyniósł lepsze rezultaty niż model klasyczny, dając niższy poziom wartości kryterium AIC. Zasadniczo wadą obu modeli jest fakt, iż w danej klasie polis wszystkie polisy charakteryzują się taką samą oczekiwaną liczbą szkód, co jest założeniem mało realnym. Rozwiązaniem tego problemu jest przejście do mieszanego modelu Poissona, wprowadzając czynnik losowy różnicujący polisy, co leży w zakresie przyszłych prac autorki nad omawianą tematyką.

Literatura

- De Jong P., Heller G.Z., *Generalized Linear Models for Insurance Data*, Cambridge University Press, 2008.
- Denuit M., Marechal X., Pitrebois S., Walhin J. *Actuarial Modelling of Claims Counts*, John Wiley&Sons Ltd, 2007.
- Kopczewska K., Kopczewski T., Wójcik P., *Metody ilościowe w R. Aplikacje ekonomiczne i finansowe*, Cedewu.pl Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2009.
- Lambert D., *Zero-Inflated Poisson regression, with an application to defects in manufacturing*, "Technometrics," vol. 34, no 1, Feb. 1992.
- Vuong Q., *Likelihood ratio test for model selection and nonnested hypothesis*, "Econometrica" 1989, nr 57.

ZERO-INFLATED CLAIM COUNT MODELING IN AUTOMOBILE INSURANCE. CASE STUDY

Summary: An important problem in the ratemaking process is to model the number of claims. Insurance portfolios are characterized by the fact that a significant number of policies have zero claims (called zero-inflated (ZI) effect). Thus, the classical Poisson regression does not give satisfactory results for the claim count with ZI effect. This paper presents a modified Poisson regression taking into account ZI effect. There is a „double” problem of the selection of variables into the model in this type of regression. One set of independent variables affects the number of accidents and the second set of variables (which may be the same) affects the occurrence of zero claims. In the paper we present a procedure for the selection of these two sets of independent variables in the claim count estimation. In the investigated case study, the automobile insurance dataset is taken from the literature [de Jong et al. 2008]. All calculations are based on a package {pscl} from R CRAN software.

Keywords: claim count, zero-inflation, ZIP, ZINB.